„პროლეტარიატის ბრძოლის“ ფურცელი

№ 12—13. 1 (14) ოკტომბერი 1904 წ. № 12—13.

მოლოდინში.

შორეულ აღმოსავლეთის ომი, საერთო კრიზისი, უსაქმოთ დარჩენილი აუარებელი მუშა ხალხი, სიმშილობა, სახელმწიფოს გამოცალიერებული ბიუდჟეტი, რუსის ჯარების განუწყვეტელი დამარცხება, ათი-ათასობით დაჭრილნი და დახოცილნი, საზოგადოების უკმაყოფილება, ახალი სალდათების წინააღმდეგობა, ევროპის ბაზარზე მეფის თვითმპყრობელობის კურსის დაცემა, საშინაო საქმეთა მინისტრის პლევეს მკვლელობა, ახალი მინისტრის დანიშვნა, ებრაელების რაღაც უფლებებზე და საზოგადოების ,,ნდობაზე“ ლუღლუღი, სატახტო გაზეთების მოლიბერალო ფრაზები სიტყვისა და ბეჭდვის თავისუფლების შესახებ და სხვა—-ყველაფერი ეს რაღაც თავისებურ ატმოსფერას ქმნის რუსეთის პოლიტიკურ ცხოვრებაში, ყველაფერი ეს აცქვიტებს ჩვენს მოლიბერალე ინტელიგენციას, ხელახლავ უნერგავს მას ,,მეფის მოწყალების,“ ,,მინისტრის გონიერების“ იმედს და ისიც მოლოდინშია... მოელის კონსტიტუციის გამოცხობას, მოელის „ყოვლად მოწყალე საჩუქარს“, მოელის განახლებულ პოლიტიკურ ცხოვრებას...

საჩუქარი კი არსად სჩანს, პოლიტიკური თვითნებობა კიდევ უფრო საგრძნობლათ თელავს საზოგადოების ცოცხალ ძალებს, ვიტეს ქარხანაში გამომცხვარი საქონელი—კონსტიტუცია ჯერაც არ გამოუტანიათ შინაურ ბაზარზე. მხოლოდ ვაჭარი—ლიბერალები მაინც მოლოდინში არიან. ისინი მზათ არიან შეევაჭრონ მთავრობას და ხალხის დაბეჩავებისა და დარბევის ფასათ შეიძინონ ბურჟუაზიისათვის თავისუფლება; წერისა და კრების თავისუფლება მიანიჭონ საზოგადოების უმცირეს ნაწილს; მართალია, ზოგ რასმე ისინი ხალხისთვისაც გაიმეტებენ, მაგრამ ხალხის წარმომადგენლობის კი რა მოგახსენონ: ამისათვის ხომ ხალხი სრულიად მომზადებული არ არის, ამისათვის ხომ საჭიროა ბევრი ცოდნა და დიდი სიმდიდრე, აბა სად აქვს ხალხს ან ერთი ან მეორე?.. ასე ბჭობენ ჩვენი ლიბერალები და პროლეტარიატის სისხლით მოპოვებული თავისუფლება უნდათ მიაკუთვნონ რუსეთის ბურჟუაზიას, რომ უფრო ადვილათ, უფრო სავსებით, თავისუფლათ სწუწნონ ისედაც სისხლ გამოლეულ მუშებს, გემრიელი სისხლი. ორთავიან არწივის ფრთებ ქვეშ გამოიჩეკა და გაიზარდა რუსეთის ბურჟუაზია, მისი მფარველობით მოიმაგრა ნორჩი სხეული, მაგრამ ეს მფარველობა ახლა მას არ ეჭირება, არწივის ბასრი კლანჭები მასაც კაწრავს იქაქ, მეფის თვითმპყრობელობის თვითნებობა და უნამუსო ძალდატანება მის მშვიდობიანობასაც არღვევს. მისთვისაც საჭიროა თავისუფლება და სწორეთ ლიბერალებიც ამ თავისუფლების მოლოდინში იმყოფებიან.

რა საქონელი უნდა გამოიტანოს თვითმპყრობელობამ, რომელიც კარგა ხანია დამპალი საქონლებით ვაჭრობს, რა თავისუფლება უნდა გაიღოს თავისუფლების შეურიგებელმა მტერმა, რომელიც ძალდატანებით და ხალხის დარბევით იცავს თავის არსებობას, როგორ თავისუფლებას შეურიგდება ის საზიზღარი მხეცი, რომელიც თავისუფლებისათვის მებრძოლთ ათასობით სახრჩობელაზე გზავნის, ციხეში ალპობს, ციმბირში აყანებს, რომელსაც თავის ტახტი სალდათების ხიშტებზე აუგია და ხალხს და მის მოკეთეებს მოურიგებელ შინაურ მტერს უწოდებს?!

ლიბერალები კი სწორედ ამ ავაზაკს ევაჭრებიან! დაე!

ამავე დროს რუსეთის პროლეტარიატი ძალას იკრებს, ფრთებს ისწორებს და ისიც მოლოდინშია... ის არ მოელის საზიზღარი მეფის ძღვენს, დამპალ საქონელს—შეკრილ-შემოკრილ კონსტიტუციას, არა! ის ემზადება უკანასკნელი, სობოლოო ბრძოლისათვის. ამ ბრძოლამ ძირიანათ უნდა აღმოფხვრას მეფის თვითმპყრობელობა.

მეფის თვითმპყრობელობა პროლეტარიატის შრომით და პროლეტარიატის ზურგზე იზრდებოდა და მაგრდებოდა; მანვე უნდა გადიგდოს ზურგიდან ეს მძიმე ტვირთი, მან უნდა გაანადგუროს ეს უზარმაზარი შენობა და მანვე უნდა გასწმინდოს არემარე ამ შენობის ნანგრევებისაგან! დიახ, მან ეს უნდა ჩაიდინოს, რათა თავისუფლათ ამოისუნთქოს, ირგვლივ შორს სივრცეზე მიიხედ-მოიხედოს და საერთაშორისო ძმობისა და ერთობის გზაზე შედგრათ იაროს. არა ერთი ბრძოლა მოელის მას ამ გზაზე, არა ერთი ციხე უნდა დაანგრიოს, კაპიტალისტური წყობილების არა ერთი სიმაგრე უნდა აიღოს იერიშით... მაგრამ განა ეს წყობილება მთელათ მისი შრომით და მის ზურგზე არ აღმოცენდა, განა ის არატარებს სულ ამ მძიმე ტვირთს? მაშ ვინ უნდა გადიგდოს ეს ტვირთი, თუ არ მისმა მატარებელმა, ვინ უნდა დაამხოს ეს უსამართლო წყობილება, თუ არ ამ უსამართლობით გაწვალებულმა და გაღატაკებულმა კლასმა? ასეთი შედეგი უბრალო სურვილი როდია, აღელვებული ოცნების ნაყოფს კი არ წარმოადგენს, არა! ეს აუცილებელი შედეგია; ამის თავდები თვით ისტორიაა, ამას უზრუნველ ყოფს დღევანდელი ცხოვრების ვითარება!

აბა ჩავხედოთ ცხოვრებას.

კაპიტალისტურმა წარმოებამ, ბურჟუაზიის პირით, ,,თავისუფლებისა, ძმობასა და ერთობის სახელით“, მწარმოებელი განათავისუფლა ბატონის ყმობისაგან, მხოლოდ იმიტომ რომ კიდევ უფრო მძიმე ბორკილები ჩაება მისთვის და იურიდიულათ განთავისუფლებული ეკონომიურათ კაპიტალის მონათ გაეხადა. მხოლოდ ამისათვის საჭირო იყო კიდევ მეორენაირი თავისუფლება, საჭირო იყო მწარმოებელი თავისუფალი ყოფილიყო აგრეთვე ყოველნაირ საწარმოვო საშუალებისაგან ანუ მოკლეთ რომ ვსთქვათ ქონებისაგან, საკუთრებისაგან. ამ პირობებში მწარმოებელი იძულებული იქნებოდა თავისი სამუშაო ძალა გაეყიდა, სხვისთვის ეშრომნა. ასეთი თავისუფლება მიანიჭა კაპიტალმა მწარმოებელს. მწარმოებელს ჩამოერთვა ის საკუთრება, რომელიც საკუთარი შრომით შეეძინა და იძულებული გახდა გაეყიდა ეს შრომა, რათა ამით სხვისი საკუთრება შეექნა და გაეზარდა...

ამნაირათ კაპიტალი დღითი-დღე იზრდება სხვისი შრომით, ქმნის აუარებელ სიმდიდრეს უმცირესობისათვის და მასთან ერთად ზრდის და აძლიერებს უმრავლესობის სიღარიბეს, გაჭირვებას, ტანჯვას წვალებას. საკუთრებს, რომელიც საკუთარი შრო-

...რომელიც
...მი (იხ. წე-

მით იყო შეძენილი გადაიქცა ისეთ საკუთრებათ, რომელიც სხვისი შრომის მითვისებით მატულობს და ვითარდება. სიმდიდრეს, რომელიც საზოგადოების უმრავლესობას—მწარმოებლებს შეუქმნია, ითვისებს უმცირესობა—არა მწარმოებელი! ამის შედეგი ის არის, რომ ხალხი შრომობს და შიმშილით სული ხდება, მხოლოდ კაპიტალისტების პაწია ჯგუფი უსაქმოთ განცხრომაში ატარებს დროს და ხშირათ არც კი იცის სად წაიღოს თვისი სიმდიდრე. ჩნდება კრიზისი და საქონელი მოუხმარებლათ ლპება მაშინ, როცა მშიერი ხალხი სწორედ ამ საქონელს თხოულობს!.. შრომისა და კაპიტალის წინააღმდეგობა ბრძოლამ უნდა გადასწყვიტოს. ბრძოლის შედეგი ცხადია, მაზე თვით ცხოვრება გვითითებს: წარმოება საზოგადო გამხდარა, საწარმოო იარაღიც საზოგადო უნდა იქნეს ე. ი. კერძო საკუთრება უნდა მოისპოს და საზოგადო საკუთრება დამყარდეს.

პროლეტარიატმა შეიგნო თავისი ისტორიული მისია და იკრებს საბრძოლველ ძალას, რათა საბოლოოთ დაამხოს და გაანადგუროს დღევანდელი წეს-წყობილება... ის კაპიტალიზმის წინააღმდეგ იბრძვის!...

რუსეთის პროლეტარიატი ამ ბრძოლაში ეჯახება ახლობელ მტერს—მეფის თვითმპყრობელობას; მაშასადამე მან უწინარეს ყოვლისა ეს მტერი უნდა გაანადგუროს, მან უნდა მოუსპოს სიცოცხლე ამ საზიზღარ მხეცს, რომელიც ჰაერს შხამავს, სიბინძურეს ავრცელებს. რუსეთის პროლეტარიატმა ამ გამარჯვებით უნდა მოიპოვოს პოლიტიკური ძალა რათა ეს ძალა დაუპირდაპიროს მეორე, ძლიერი მტრის—ბურჟუაზიის პოლიტიკურ ძალას. ლიბერალებს ხომ პოლიტიკური თავისუფლება უმთავრესათ ბურჟუაზიისათვის უნდათ. ისინი ყოველთვის რაღაც ნაფინჩხებს იმეტებენ ხალხისათვის, მხოლოდ ხალხმა, რუსეთის პროლეტარიატის სახით უკვე შეიგნო და გაიცნო ასეთი „მოკეთეების“ გულის პასუხი. ის ასეთ მოკეთეების წინააღმდეგ ყოველთვის იარაღს იმახვილებს, ის ყველგან და ყოველ შემთხვევაში შეებრძოლება ლიბერალების მატყუარა პოლიტიკას. ის საბრძოლველათ ერთდება და პარტიას ადგენს.

მხოლოდ ეს მზადება, შიგ პარტიული ორგანიზაციების მოწყობა, მოწესრიგება დიდი ბრძოლის მოშასწავებელია; ეს მზადება წვრილმან შეტაკებებს საერთო, მოწესრიგებულ ბრძოლათ გადააქცევს!

პროლეტარიატი მთელი რუსეთის რევოლიუციის მოლოდინშია!

ამ რევოლიუციით მან უნდა შეიძინოს პოლიტიკური უფლებები, ისეთი თავისუფლება, რომელიც ვერავითარ მეფის თვითმპყრობელობას ვერ შეეგუება. ის უნდა ჩადგეს და ჩადგება კიდეც სხვა კლასებთან ერთად ქვეყნის მართვა-გამგეობის სათავეში თავისი არჩეულ წარმომადგენლების საშუალებით; ამიტომ ის მოითხოვს **საყოველთაო, სწორ და პირდაპირი არჩევნების უფლებას** ე. ი. ისეთ წესს, როცა ყველა სრულ წლოვან მცხოვრებთ განურჩევლათ სქესისა, შეძლებისა და ეროვნებისა უფლება ექნებათ წარმომადგენლების არჩევისა ყველგან საცა კი ინტერესების წარმომადგენლობა საჭირო და სახეიროა. მხოლოდ იმიტომ, რომ ეს წარმომადგენლები ყურადღებით ეპყრობოდენ საზოგადოების აზრს, რომ მცხოვრებთ შეეძლოთ ერთად შეიკრიბონ და მოილაპირაკონ საჭირ-ბოროტო კითხვების შესახებ და თავისი აზრი და შეხედულება ერთმანეთს გაუზიარონ, საჭიროა სიტყვისა, ბეჭდვისა და კრების თავისუფლება. იმიტომ, რომ ნაყოფიერათ შეებრძოლონ მუშები ბურჟუაზიას ხვეულ კაპიტალისტებს, საჭიროა მუშათა კავშირების, და მე უღელ სრული უფლება. ყველაფერი ეს შესაძლებელია

მაშინ, როცა მუდმივი ჯარი აღარ იქნება, როცა სალდათის შტიკები ძლიერთა ამა სოფლისა სურვილისამებრ ხალხის თვითმოქმედების, უკმაყოფილების ჩასაკლავათ არ მიიმართება; კმარა რაც ხალხმა ფული და კაცები უძღვნა მთავრობას თავის საუბედურო, კმარა ხალხის შვილების ხალხის დასარბევათ კაზარმებში რაოდენიმე წლობით დატყვევებ. ხალხი უზრენველყოფილი უნდა იყოს, რომ მისი სისხლით მოპოვებული უფლებები კიდეც ძალდატანებისა და დარბევის მსხვერპლი არ გახდეს.

ერთი სიტყვით რუსეთის პროლეტარიატს ეკვრება **ხალხის სრული თვითმპყრობელობა!**

ამნაირათ ლიბერალი და პროლეტარიატი—ორივე მოლოდინშია.

პირველი ელის მეფის მთავრობის უკანასკნელ დამარცხებას შორეულ აღმოსავლეთში და თვითმპყრობელობის საჯარო ვაჭრობისათვის ემზადება. მეორე, ომის დაუყონებლივ მოსპობას მოითხოვს, იმ ომის, რომელსაც მსხვერპლათ ათი-ათასობით ჩვენი ძმები—პროლეტარები და მილიარდები ჩვენი ღარიბი ჯიბიდან ეწირება, და ელის რუსეთის ყველა მუშების ერთი მწყობრი, ძლიერი ჯარის საბრძოლველათ გამოსვლას, ელის იმ დღეს, როცა შურით და სიმწრით აღელვებული ხალხი გრძელი ლუსმებით დასჭედავს კუბოში ბებერ მხეცს და წყევლა-კრულვით მისცემს მას ჩასანთქავათ რევოლიუციის აბობოქრებულ ზვირთებს!!!...

გ უ რ ი ა.

ამ ბოლოს დროს გურიაში ძლიერ გახშირდა ჯაშუშების მკვლელობა. ძილდაკარგულ ჯაშუშებს სიკვდილის აჩრდილი დღე და ღამე თვალში ელანდებოდათ და ამიტომ მათ ყოველ გარყვნილ-დაცემულთა ნათ-საყუდელს—პოლიციას მიმართეს და სთხოვეს დახმარება: დაგვიფარე გახურებული ტყვიისაგან ერთგული მონანი და მსახურნი თქვენნი. პოლიციას ამ დროს თითონაც შიშის ქარები ჰქონდა გამდგარი წელში და სხვისი დაფარვის და შემწეობის თავი სადღა ექნებოდა. და აი თავის გოშიებისა და ფინიების გასამხნევებლათ შეუპოვარ გურულ გლეხებს თვით დიდებული ქუთაისის მურია—სმაგინი ეწვია. მან შემოირტყა გარს სტრაჟნიკების ჯარი, წინდაწინ სოფელში ჯარი ჩააყენებიანა, და შემდეგ „გაბედულათ“ მიუხტა ლანჩხუთელებს: „მაღე მომეცით ის ავაზაკის შვილები, თორემ.... თორემ...“, ლანძღვა ვეღარ გაბედა, ენა ჩაიკვნიტა და ბოლოს შესძახა: „თორემ ყველას გაგაქრობთ დედამიწის პირიდგანო.“ მაგრამ ამაოთ ქუხდა და ტრტვინავდა მათი „აღმატებულება“: ხალხი არც ქრებოდა და არც წარბს იხრიდა. მისი მუქარა ძაღლის ყეფასავით ქარს მიჰქონდა, ჰაერში იკარგებოდა. ასეთი „თავხედობით“ გაბრაზებულმა აღარ იცოდა რა ექმნა, რომ ამ დროს მისმა ერთგულმა ლეკვმა—მაზრის უფროსმა ჯაფარიძემ ურჩია მელებულ-გამოცდილი ხერხი ვიხმარონ და მაგენი თავის ტასაკლავ დანას თვითონ გამოსძებნიაონო. ამ გარყვნილმა ჯაფარიძემ წინეთ წესათ შემოიღო სოფელში კაცების არჩევა, უმთავრესათ ხნიერებისა და მათთვის ფიც ქვეშ ჩვენების ჩამორთმევა. ხანდა-ხან ამით მიზანს კიდეც აღწევდა. მორწმუნე მოხუცები უთრთოდენ ხატებს და სრულ სიმართლეს ამყოვანებდენ ხოლმე. მარა მელას ასეთმა ვერაგობამ მთლათ შეაძულა ხატები ხალხს და მათზე მლოცველი ხუცები ხომ დასანანავათაც ეზარებათ. ახლაც ამ ხერხით უნდოდა მას ხალხის ჩაპერა. მართლაც აარჩევიეს სოფელში ორ-ორი კაცი მთელ ლანჩხუთის საზოგადოებაში და იმათი შემწეობით მთელ ხალხს ჩამოართვეს ჩვენება, ვინ, რა იცოდა

ბიათ, თვითონვე დარჩენ სტიქიური მოძრაობის გავლენის ქვეშ; ერთის მხრით თუ ისინი სარგებლობდენ ხალხის აღელვებით თავისი მიზნისათვის, მეორეს მხრით თვითონვე ამტკიცებდენ ამ შოვინისტურ გრძნობას. „დროშაკის“ პარტია, რომელიც ყველაზედ უფრო ძლიერი და მომქმედია, მხოლოდ ამასთანავე ყველაზედ უფრო რეაქციონური და უპრინციპო, დიდხანს ებრძოდა სომხების იმ ინტელიგენციას, რომელთაც საჭიროთ მიაჩნდათ კავკასიელ სომხებში პოლიტიკური თვითცნობიერების გაღვიძება, ყოველნაირის საშუალებით ცდილობდა შეეჩერებია მუშათა მოძრაობა კავკასიაში და ყველა სომეხ-სოციალდემოკრატებს „სამშობლოს მოღალატეებს“ უწოდებდა, რადგან, მისი ფიქრით, ესენი სომხებს აცდენენ სათათარეთის სომხების საქმეებიდან და მით ძალას ყოფენ, აქუცმაცებენ. აი ამ პარტიამ თავის უკანასკნელ კრებაზე საჭიროთ აღიარა, რომ ასეთი „დაქუცმაცება“ ძალების საჭიროა, რომ „თავის დაცვის“ კომიტეტების „პატრიოტული“ მოღვაწეობა სრულიად მოსაწონია და რამდენიმე გადაწყვეტილებაც მიიღო „რუსეთ-სომეხთა“ საქმის შესახებ. მოვიყვანთ რამდენიმე გადაწყვეტილებას: პარტიამ უნდა ეცადოს რუსეთში რესპუბლიკის დამყარებას, ისეთი რესპუბლიკ ს, რომელიც დაფუძნებულია ეროვნებათა თავისუფალ ფედერაციაზე. ამ მიზნით ის უნდა შეთანხმდეს რუსეთის სხვა ეროვნებათა პარტიებთან. პარტიამ უნდა შეაიარაღოს კავკასიელი სომხები, რათა რევოლიუციის დროს მათ იარაღით შეეძლოთ თავის „ნაციონალური“ უფლებების დაცვა. ამისათვის და სხვა საჭიროებისათვის კავკასიაში პარტიამ გადადო 20 პროც. წლიური შემოსავლისა (მგონი მხოლოდ იმ ფულიდან, რომელიც კავკასიაში გროვდება). კიდევ ერთი გადაწყვეტილება უნდა მოვიხსენიოთ. ეს გადაწყვეტილება მუშათა მოძრაობას შეეხება: კრებამ გადაწყვიტა ნება მიეცეთ სომხის მუშებს რომელნიც „დროშაკის“ ორგანიზაციებში ითვლებიან, მიიღონ მონაწილეობა გაფიცვებში და დემონსტრაციებში, რომელსაც მუშათა კომიტეტები მოახდენენ *).

ამ ჟამათ „დროშაკისა“ და „ხნჩაკის“ (ზარი) პარტიული ორგანიზაციები მოედვა სომხების ყველა პროვინციებს, მიწვდენ მიყრუებულ სოფლებს, მოიმხრეს მცხოვრებლები, ყველგან აძლიერებენ შოვინისტურ გრძნობას და დიდ მატერიალურ საშუალებას იძენენ. უმთავრესათ საყურადღებოა ის, რომ რუსეთის მთავრობის გარუსების პოლიტიკის წინააღმდეგ ბრძოლის დროს, ისინი, გაფაციცებით იფარავენ მცხოვრებს სხვების გავლენისაგან და რასაკვირველია ამ სხვებში უმთავრესი ადგილი უჭირავს „მოღალატე“ „გამრუსებელ“ სოციალდემოკრატიულ პროპაგანდას. მეორე მხრით, როგორც ჩვენ შევიტყვეთ, კრების დადგენილების სისრულეში მოსაყვანათ **) „დროშაკის“ ცენტრალურმა დაწესებულება უკვე შეეთანხმა რუსეთის ორი ეროვნების „ნამდვილი“ რევოლიუციონური იდეების წარმომადგენელთ: სოციალისტ-რევოლიუციონერებს და „სოციალისტ-ფედერალისტებს („საქართველოს“ ბანაკიდან). ასეთი პოლიტიკური შედეგი მოყვა 12 ივნისის კანონს. მეფის თვითმპყრობელობა ალბათ კმაყოფილია ამით. რევოლიუციონურმა გრძნობამ სტიქიურათ იფეთქა ცოტა ხნის განმავლობაში; ამ ხნის განმავლობაში არა ერთი ცხარე შეტაკება მოხდა ხალხსა და მეფის მტარვალებს შორის, რამაც გვარიანათ დააფრთხო ისედაც დამფრთხალი მთავრობა, მხოლოდ სამწუხაროთ, ამას მოყვა საზარალო პოლიტიკური რეაქცია, ხალხი ჩაუვარდა ხელში ნაციონალისტურ პარტიას და, შეიძლება, დიდი ხნითაც შეაჩეროს ამ გარემოებამ სომხების პოლიტიკური

*) რადგან ხელთ ნამდვილი ტექსტი არა გვაქს, ამიტომ იძულებული ვიყავით ეს გადაწყვეტილებანი ჩვენი სიტყვებით გადმოგვეცა.

**) შეიძლება კრების დადგენილებაც იყო ასეთი.

შეგნება და რევოლიუციონური თვითმოქმედება.

უნდა შევნიშნოთ აქვე, რომ იქა-აქ ჩუმათ, „კონტრაბანდით“ ამ „ბნელ სამეფოშიაც“ შეაშუქა ცნობიერების სხივმა. ზოგიერთი ორგანიზაციები „ხნჩაკის პარტიისა“, რომელიც სოციალისტურსა და სოციალდემოკრატიულსაც-კი უწოდებს თავს, და რომელიც წმინდა ნაციონალისტურია, —ზოგიერთი ორგანიზაციები ამ პარტიისა თითქო თანაგრძნობითაც გვეპყრობიან ჩვენ, სოციალდემოკრატებს და სადაც მოეხერხებათ და ამით ნდობას არ კარგავენ, იქ ჩვენს ლიტერატურასაც კი ავრცელებენ (ჩვენს ფურცლებს, წიგნაკებს).

შევნიშნავთ რომ ამ პარტიის ის ორგანიზაციები, რომლებიც კავკასიის სამრეწველო ცენტრებში იმყოფება *). კიდევ უფრო უახლოვდებიან სოციალდემოკრატებს; და, მგონი, არც ისე შორს არის ის დრო, როცა სრულიად გამოეთხოვებიან თავის ნაციონალისტურ მისწრაფებას და მთლათ ჩვენ პარტიას შეუერთდებიან. „ხნჩაკის“ ერთი პარტიული გაზეთი „ვერაცნუტიუნ“, რომელიც ბოლგარიაში გამოდის, კაი ხანია თავის მოწინავე წერილებში ამას ურჩევს ამხანაგებს.

„ხნჩაკისტების“ გარდა ჩვენს ლიტერატურას, რასაკვირველია, ჩვენი ამხანაგები-მუშები და ინტელიგენტები ავრცელებენ; თბილისისა და ბაქოს გუბერნიებში, სამრეწველო ცენტრების მახლობელ ადგილებში, ნაციონალისტების გავლენა ძალიან შესუსტდა. ბევრ სომხურ სოფლებში არიან სოფლის ახალგაზრდებისაგან შემდგარი ორგანიზაციები, რომელთაც ჩვენ ორგანიზაციებთან კავშირი აქვთ, ჩვენს ლიტერატურას ავრცელებენ და გაფაციცებით ადევნებენ თვალ-ყურს მუშათა გმირულ ბრძოლას. ამ ბრძოლამ არა ერთი სასიქადულო გამარჯვება მოიპოვა და უეჭველია, დღევანდელი სომხების რეაქციაზედაც გაიმარჯვებს. სოციალდემოკრატია თავისი გაბედული პროპაგანდით, „ცხოველმყოფელი სხივით“ შეაშუქებს სომხების პროვინციების „ბნელ სამეფოში“, ასწავლის ხალხს პოლიტიკურ აზროვნებას და მოქმედებას, მოუყრის თავს წითელი დროშის ქვეშ პროლეტარებს და ნახევრათ პროლეტარებს და ამ ძალით საზიზღარი თვითმპყრობელობის ციხეზე იერიშს მიიტანს და, თუ დღეს სომხები ზიზღით და მტრულათ უცქერიან რუსეთის ხალხს, სწორედ ამ ხალხთან ერთად სომხის პროლეტარიატიც შეებრძოლება საბოლოოთ დღევანდელ ბილწ წყობილებას!

ჟუთაისი.

15 აგვისტოს ქუთაისის საპყრობილეში გარდაიცვალა ავათმყოფობის დროს მოუვლელობისა და უჭმელ-უსმელობის გამო სასიქადულო მებრძოლი ამხანაგი—ილიკო ლომთათიძე. ბოროტი და ულმობელი მთავრობა ყოველნაირათ ცდილობდა მისთვის სიცოცხლე მოესწრაფებია. ექიმობას, მოვლას, საჭმელს, სასმელს და სისუფთავეს მოკლებული ავათმყოფი მალე გამოესალმა წუთი სოფელს. ამ შემაძრწუნებელმა ფაქტმა ძლიერ ააღელვა აქაური მუშები, რისხვით და შურით აავსო მათი გული. ამხანაგებმა გადასწყვიტეს უკანასკნელათ ენახათ და გამოსალმებოდენ, უკანასკნელი სიტყვა ეთქვათ უდროოთ დაღუპულ მოძმესთვის და მისი გვამი რევოლიუციონერის შესაფერი პატივისცემით გამოესვენებიათ. მართლაც 19 აგვისტოს, საღამოს, დიდ ციხესთან შეიკრიბა მუშები და ამხანაგები (250), რომლებსაც გარდასცეს მიცვალებული და აქედან პროცესია დაიძრა სადგურისაკენ. ქუჩაში გაისმოდა მედგარი ხმები: „შეჩერდით... ქუდები მოიხადეთ ჩვენ ვასვენებთ მებრძოლ ამხანაგს—სოციალისტს»... გზაში ჯგუფი თან-და-თან იზრდე-

*) ამას ეწინააღმდეგება ის ფაქტი, რომელიც აღნიშნულია ჩვენი ფურცლის ამ ნომერში (იხ. წერილი ბათუმიდან).

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ბოდა—და როცა სადგურს მიაღწია, გამყოლთა რიცხვი 400-მდე ავიდა. აქ ამხანაგის კუბოზე მუშამ წაიკითხა მგრძნობიარე ლექსი, რის შემდეგაც კუბო—ორი გვირგვინით შემკული—ვაგონში შედგეს. ამ დროს მთელ აქ შეკრებილ ხალხს ერთხმათ გულიდან ამოხდა: „ძირს თვითმპყრობელობა... ძირს მეფეო‘‘...თითქოს ყველას გულში დაგროვებულმა გესლმა ეხლა იშოვა თავი და გადმოხეთქაო. ხმალ-ამოწვდილი ჟანდარმები შეიჭრენ ხალხში. დააკავეს ერთი—ყოფილი მოწაფე—რომელიც მალე გაანთავისუფლეს. მთავრობის ერთგულმა ძაღლმა ჟანდარმმა გამრეკლიძემ ყვირილის გაგონებაზე სახლიდან მოირბინა და, რა გაიგო დემონსტრაციის ამბავი, დაკავებულ ყმაწვილს შემდეგი სიტყვებით მიმართა: მეც ქართველის გული მიძგერს... მეც მესმის თქვენი წადილი... მაგრამ ცოტა უნდა დაიცადოთო... მაგრამ მან აქ უცბათ შესწყვიტა და ასე განაგრძო: მე ესაა მოვედი... აქ არ ვყოფილვარ—როგორც ქართველს მითხარით ვინ იყო...ვინ ყვიროდაო. დემონსტრაციის შემდეგ გაჩხრიკეს რამდენიმე ქალი და აქაური წიგნის გამომცემი ამანაგობის კიოსკი, მაგრამ მთავრობის საწინააღმდეგო ვერაფერი ნახეს...

◆ მ. ლაღიძის ხილეულ წყლების ზავოდში მომუშავეთა მდგომარეობა აუტანელზე აუტანელია. აქ სეზონის დროს მუშაობს 15—20 მუშა. ამათ რიცხვში არიან პატარა ბავშვებიც, პაგრამ ცხოვრების და მუშაობის პირობები ყველასათვის ერთია. მუშაობა იწყება დილის 5 საათიდან და გრძელდება ღამის 11-მდე,—ხანდახან შუაღამემდინაც; ბუფეტში თითქმის ყოველთვის ასეა, ე. ი. სამუშაო დღე 17—18 საათ. განა ადამიანისათვის, რა რიგ ჯანმრთელიც უნდა იყოს ის, ასატანია 18 საათი მუშაობა, სიმწრის ოფლის ღვრა?.. მუშები ყველა ღონე-მიხდილი, ფიზიკურათ და გონებრივათ დასუსტებული (ზოგი უკვე დასნეულებულია), წელში მოხრილი და სისხლ-გამშრალი არიან. ამის მიზეზია მათი მუშაობის აუტანლობის გარდა: 1) სრული უბინაობა და დასაძინებელი ადგილების არა-ჰიგიენური პირობები. მუშები იძინებენ ზოგი თვითონ ზავოდში—სველ სტოლებზე, ან ატალახიანებულ იატაკზე, საშინელ მყრალ და ნესტიან ჰაერში, ზოგი ბალკონზე, ზოგი დელიჟენის თავზე, 2) უჭმელობა:—მათ არ ეძლევათ საყოფი და მარგებელი სარჩო. თუმცა ლაღიძე ყველას არწმუნებს ჩემ მუშებისთვის საკუთარი მზარეული მყავს დაქირავებულიო, მაგრამ ალბათ მის მომზადებულ საჭმელს თვითონ შეექცევა და ამიტომ მუშების კუჭს არაფერი ეცხება. 3) განუზომელი შტრაფები (მაგ. 6 კაპ. ბოთლზე—20 კ.) რის გამო ხელ-ფასი შეუმჩნევლათ ეპარებათ მუშებს ხელიდან და ისევ ლაღიძის ჯიბეში მიდის. 4) უსუფთაობა: მუშებს იმდენი თავისუფალი დროც არა აქვთ, თუ 5 საათ. ძილს არ მოიკლებენ, რომ ხშირ-ხშირათ რეცხონ საცვლები. სისუფთავისთვის როგორ მოიცლიან, როცა ჭამისთვისაც არა აქვსთ თავისუფლება: საუზმის დროს ერთ ხელში პური უჭირავთ და მეორეთი-კი მუშაობას განაგრძობენ. მთელ ზავოდში მეფობს საზიზღარი პრიკაშჩიკი ისაკო, რომლის მხეცობას და მტარვალობას საზღვარი არა აქვს. მაის უშვერის ენით ლანძღავს და აგინებს, ხელით და მათრახით (რომელიც ყოველთვის ზავოდში აქვს შენახული) სცემს მუშაობისაგან წელში გაწყვეტილ მუშებს, თუ მათ დაღალვა, ან უკმაყოფილება შეამჩნია. ამას წინეთ ხელით სცემა 19—20 წლის მუშას სიტყვის შებრუნებისათვის და მათრახით 10—11 წლის ბავშს, რომელიც ტირილით ამბობდა: ,,წუხელი არ დამიძინია და ამალამ ვერ ვიმუშავებო‘‘... მაგრამ ისაკოს მათრახმა გვერდები აუწვა და საცოდავი იძულებული იყო მეორე ღამეც მოუსვენებლათ ემუშავა... კვირა-უქმე დღეებში, როცა ბუფეტში მოცლილი ხალხი წყალს შეექცევა, როცა მას დიდძალი მუშტარი ჰყავს, რასაკვირველია, ლაღიძეს უფრო არ გაახსენდება მუშებისთვის შეღავათის მიცემა—და მართლაც მუშები აქამდი კვირა-უქმე დღეებშიაც მოკლებული იყვნენ თავისუფლებას. მაგრამ ეხლა (ენკენისთვის შუა-რიცხვებში) მათ ველარ გაუძლეს ამდენ ტანჯვა-წვალებას, გაიფიცენ და შემდეგი მოთხოვნილებები წარუდგინეს ხაზეინს: 1) 11 საათ. სამუშაო დღე. 2) ღამის მუშაობისათვის ,,სმენის...‘‘ 4) ჰიგიენური ბინები. 5) საუქმე დღეებში თავისუფლება. 6) შტრაფების მოსპობა და მარგებელი საჭმელ-სასმელი. 7) პრიკაშჩიკის დათხოვა და ცემა-ლანძღვა-გინების მოსპობა და სხ. ლაღიძემ დაჰპირდა ამ მოთხოვნილებების შესრულება, მუშები ზავოდში შეიტყუა, რამოდენიმე დღე ვითომ მოლაპარაკებას მოანდომა, ნამდვილად-კი ,,ზაკავის‘‘ დამზადება უნდოდა და შემდეგ 7 მუშა გარეთ გამოაგდო, რადგან სეზონი თავდებოდა, სამუშაო იკლებდა, მათთვის-კი საკმარისათ გამოეწოვა სისხლი და ღონე. მუშებმა მხოლოდ მე-3 მოთხოვნილება მოიგეს.

◆ ენკენისთვის პირველ რიცხვებში ვაწაძის საზეინკლო სახელოსნოში გაიფიცენ ყველა შეგირდები (10) ამხანაგის გალახვის გამო და ხაზეინს შემდეგი მოსთხოვეს: 1) ადამიანური მოპყრობა ე. ი. ცემა-ტყეპის და ლანძღვა-გინების მოსპობა. 2) 10 საათის სამუშაო დღე (6-ან 6-ამდი ნახევარი საათ. საუზმისათვის და საათნახევ. სადილისთვის). 3) პურის, ტანისამოსის, წუღების და საპნის საყოფათ მიცემა. ერთი კვირის შემდეგ მუშებმა გაფიცვა მოიგეს. ამ გაფიცვას მოჰყვა ახალი გაფიცვები შენიძის და ინჯიას საზეინკლო სახელოსნოებში. პირველში მუშებმა მოიგეს 10 საათის სამუშაო დღე. ინჯიასთან-კი გაფიცვა წაგებით გათავდა. ამის მიზეზი იყო 3 მუშის ლალატი, ამხანაგებისაგან გადადგომა.

წერილი ბათუმიდან.

3 ენკენისთვეს ბათუმში ,,ხნჩაკიანცებმა‘‘ საზიზღარი ბოროტ-მოქმედება ჩაიდინეს: 22 აღგილს სასიკვდილოთ დასჭრეს ჩვენი ამხანაგი ავეტიკ ტამამიანცი. მიზეზი ამ ბოროთ-მოქმედებისა შემდეგია: ავეტიკი რამდენიმე წლის განმავლობაში მხურვალე მონაწილეობას იღებდა ,,ხნჩაკიანების‘‘ პარტიაში. ის, როდესაც სამხედრო სამსახურში იყო, სახელმწიფო იარაღებს აწვდიდა ამხანაგებს. გაათავა თუ არა თავისი სამსახური, ავეტიკი დაბრუნდა თავის სამშობლოში—შულავერში და გლეხი-კაცის მძიმე შრომას მიჰყო ხელი. ქალაქის ცხოვრებასთან გაცნობილს სოფლის ცხოვრება აღარ მოეწონა, დატოვა სოფელი და წავიდა ქალაქში იმ იმედით, რომ ის ქალაქში ადამიანურათ იცხოვრებდა. მაგრამ იმედი გაუცრუვდა: შევიდა მანთაშევის ქარხანაში, მაშინ, როცა ბათუმში მუშაობის პირობები კატორგაში მუშაობის დაგვარი იყო. ის ორი წლის განმავლობაში დიდის ენერგიით მუშაობდა ,,ხნჩაკიანცის‘‘ დროშის ქვეშ და თავის აზრებს ბევრს თავის ამხანაგებ შულავერელებს უნერგავდა. მაგრამ როგორც-კი ბათუმში ჩამოვიდენ რ. ს. დ. მ. პ. წარმომადგენელნი და სომხებში პროპაგანდა და აგიტაცია დაიწყეს, ავეტიკმა პირველმა შეითვისა ეს აზრი და მიემხრო ამ ორგანიზაციას და თან მრავალი სოფლელი ამხანაგებიც მიიმხრო; ძალიან მალე გაეცნო და შეითვისა ის, და თვითონაც შეუდგა პროპაგანდა-აგიტაციას თავის ამხანაგებ მუშებში.

აი მისი მხეცური მკვლელობის მიზეზი. ამ ინკვიზიტორებმა იგრძნეს რომ ნიადაგი უსხლტებათ, ცხოვრება მათდა დაუკითხავათ მიმდინარეობს, რომ ახლო მომავალში მათი ოდესღაც ,,ჩინებულათ‘‘ აღიარებული ორგანიზაცია სრულიად უნდა დაინგრეს და გადასწყვიტეს მეველაფრისათვის შური სოციალდემოკრატებზე ეძიათ. ავეტიკი ,,ხნჩაკისტებმა‘‘ მოკლეს. დიახ, მოკლეს ადამიანი, რომელიც კლასთა ბრძოლას და სოციალდემოკრატთა საერთაშორისო სოლიდარობას ქადაგებდა; მოკლეს ის, ვინც სულით და გულით გაეტაცებია რევოლიუციის საქმეს, რომელსაც ეს არანორმალური ცხოვრება სწორედ და გადაექმნა, გაენადგურებინა. არც თვითმპყრობელ მეფე დასჯის ასე მკაცრათ ორგანიზაციაში მონაწილეობის მიღებისათვის რევოლიუციონერს, როგორც ავეტიკი რევოლიუციონერ ,,ხნჩაკისტებმა‘‘, დასაჯეს. ეს თვალსაჩინოა თუ როგორი დამცველები ყოფილან ხალხის ინტერესების ეს ბურჟუა-ნაციონალისტები!..

მუშა-სომეხი.

შემოვიდა საკავშირო კომიტ. კასსაში: კ—იდან გ—[...] 69 მ. 25 კ. კ—იდან ვ—დან 10 მ. 75 კ. სულ 8[...]

კავშირის კომიტეტი.

სტამბა კავშირისა.

საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა